

Filantrokapitalizm

ROCKEFELLER, FORD & GATES VAKFI VE
TÜRKİYE

Aziz KÜÇÜK

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Filantrokapitalizm
Rockefeller, Ford & Gates Vakfı ve Türkiye
Aziz Küçük

Editör: Ertan Akkaş

Kapak Tasarımı: Hüseyin Özer

Sayfa Düzeni: Buse Dilara Dirim

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

2022 Mart, Ankara

ISBN No: 978-625-7424-30-1

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Meteksan Matbaacılık ve Tek. San. Tic. Aş.

Sertifika No: 46519

Beytepe Köyü Yolu Bilkent No:3 06800

Çankaya – Ankara / TÜRKİYE

T: +90 312 266 44 10 / 652

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Filantrokapitalizm

ROCKEFELLER, FORD & GATES VAKFI VE
TÜRKİYE

Doç. Dr. Aziz KÜÇÜK

<https://orcid.org/0000-0002-1296-4726>

1978 doğumlu olan Aziz Küçük, lisans öğrenimini 2001 yılında Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde, Yüksek Lisansını 2004 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü'nde yaptı. Doktorasını da Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı'nda 2017 yılında tamamladı. 2001 yılında Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışmaya başlayıp çeşitli yönetim kademelerinde görev yaptı. Kamu yönetimi, politika analizi, sağlık yönetimi, sağlık politikaları ve ekonomisi, stratejik yönetim, uluslararası örgütler konularında çok sayıda çalışması bulunmaktadır.

Türkiye'de sağlık alanındaki dönüşümü kapitalizm ve devlet kuramları bağlamında ele aldığı *Kapitalizm, Devlet, Sağlık ve Türkiye* (Akademisyen Kitabevi, 2018) adlı kitabı bulunmaktadır.

*Annem akır ve
Babam Hikmet Küçük'e*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	11
GİRİŞ.....	15

FİLANTROKAPİTALİZM VE VAKIFLAR

I. FİLANTROPİNİN KÖKENİ	19
II. FİLANTROPİK ÖRGÜTLER OLARAK VAKIFLARIN ROLÜ VE İŞLEVİ	22
III. YARDIMSEVERLİKTEN TOPLUMSAL MÜHENDİSLİĞE: STRATEJİK FİLANTROPİNİN DOĞUŞU	23
IV. AMERİKAN FİLANTROPİSİNİN TARİHSEL UĞRAK NOKTALARI	26
V. FİLANTROPİK FAALİYETLERİN ARKAPLANI	31
A. Modern Kapitalizmin Bir Ürünü Olarak Halk Sağlığı ve Tıp	32
B. Bilim ve Kültürün Kontrolü.....	34
C. Amerikan İç ve Dış Politikasını Yönlendirme	37
VI. FİLANTROKAPİTALİZM VE YARATICI KAPİTALİZM	39
A. Filantrokapitalizm Nedir?	39
B. Yaratıcı Kapitalizm.....	40
VII. TÜRKİYE'DE FİLANTROPİ VE MODERN VAKIFLARIN GELİŞİMİ	43

ROCKEFELLER VAKFI

I. VAKFIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	52
II. ROCKEFELLER VAKFININ PROGRAMLARI	55
A. Sağlık	55
B. Eğitim	62
C. Nüfus Planlaması ve Nüfus Konseyi	67
D. Tarım Programı ve Yeşil Devrim.....	69
E. Sosyal Bilimler	75
F. Beşeri Bilimler ve Kültür	82
G. Barış ve Çatışma.....	90
H. Doğa Bilimleri	93
III. TÜRKİYE'DE AMERİKAN FİLANTROPİSİ VE ROCKEFELLER VAKFI	95
A. Cumhuriyet Dönemi Hıfzıssıhha Reformu ve Bilimsel Tıbbın Gelişimi	99
1. Tıbbi Eğitim ve Bursluluk Programı.....	102
2. Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Okulu.....	105
3. Sıhhat Merkezleri	108

B. Türkiye’de Tıbbi Eğitim ve Nüfus Programları.....	112
1. Vakfın Tıp Alanındaki Faaliyetleri ve İhsan Doğramacı ile İşbirliği.....	113
2. Nüfus Planlaması Programlarının Gelişimi	118
C. John Marshall ve Türkiye’de Beşeri/Sosyal Bilimler.....	120
D. Rockefeller Vakfı ve Türkiye’de Tarım Sektörünün Dönüşümü	129
1. Orta Doğu Buğday Araştırma ve Geliştirme Programı.....	130
2. Ziraî Eğitim, Araştırma ve Diğer Destekler.....	134

FORD VAKFI

I. FORD VAKFININ KÖKENİ	141
II. VAKFIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	143
A. 1950-1965 Genişleme Dönemi	143
B. 1966-1988 Geçiş ve Yeniden Yapılanma Dönemi.....	146
C. 1989 Sonrası Soğuk Savaş Karşıtlığından Uzaklaşıldığı Dönem	148
III. VAKFIN PROGRAMLARI.....	150
A. Eğitim	150
B. Denizaşırı Kalkınma	154
C. Nüfus Kontrolü	159
D. Tarım.....	163
E. Kamu Yönetimi	164
F. Vakfın Diğer Programları	167
IV. TÜRKİYE’DE FORD VE TÜRK AMERİKAN İLİŞKİLERİ	169
A. Ford Motor Company’nin Türkiye’ye Girişi.....	169
B. Soğuk Savaş Bağlamında Türk-Amerikan İlişkileri	171
V. FORD VAKFININ TÜRKİYE’DEKİ FAALİYETLERİ	173
A. İlk ve Orta Öğretim Sisteminin Geliştirilmesi Programı	174
B. Türk Kütüphaneciliğinin Gelişimi	180
C. Bilimin Gelişimi	183
1. Orta Öğretimde Fen (Fen Öğretimini Geliştirme Projesi)	183
2. Üniversitede Fen	187
3. Üniversitede Teknoloji.....	189
4. TÜBİTAK	191
D. İş ve Endüstri Gelişmesi	191
1. İş Eğitim ve Öğretimi (Sevk ve İdare Eğitim ve Öğretimi)	192
2. Kalkınma Sorunları Üzerine Araştırma ve Konferanslar	196
E. Sosyal Bilimler	197
F. Türkler için İngilizce Programı	198
G. 1980-2020 Yılları Arası Ford Vakfının Destekleri	201

GATES VAKFI

I. GATES VAKFININ TARİHÇESİ.....	206
II. VAKFIN PROGRAMLARI	211
A. Küresel Kalkınma Programı.....	211

B. Küresel Büyüme ve Fırsat Programı	216
C. Küresel Sağlık Programı.....	218
D. Küresel Politika ve Savunuculuk	225
E. Cinsiyet Eşitliği.....	226
F. Amerika Birleşik Devletleri Programı	227
III. VAKFIN TEMEL STRATEJİSİ: KAMU-ÖZEL ORTAKLIĞI	227
A. Perkin Yılları: PATH Yaklaşımı ile Paradigma Değişimi	228
B. Ürün Geliştirme Ortaklığından Kamu-Özel Ortaklığına	229
1. GAVI Projesi	231
2. AIDS, Tüberküloz ve Sıtma ile Mücadele Küresel Fonu (The Global Fund)	236
3. Stop TB ve TB Alliance (Tüberküloz İttifakı).....	237
4. Birleşmiş Milletler Yardım Kuruluşu (UNITAID)	238
5. Salgın Hazırlığına Yenilikçi Yaklaşımlar Koalisyonu (CEPI).....	239
IV. GATES VAKFI VE ÇIKAR ÇATIŞMALARI	239
V. TÜRKİYE’DE GATES VAKFI	244
A. Kütüphane Programları.....	245
1. “Kütüphan-e Türkiye” Planlama ve Pilot Uygulama Projesi	245
2. Herkes için Kütüphane (LIFE) Programı	246
B. Çocuk Felci (Polio) Programı	247
C. Kuzey Suriye’de Rutin Bağışıklama ve Polio Eradikasyon Programı	248
D. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Etki Hızlandırıcısı	248
SONUÇ.....	253
KAYNAKÇA.....	259
EKLER.....	273

KISALTMALAR

ABCFM	American Board of Commissioners for Foreign Missions (Amerikan Yabancı Misyonerler Komisyonu Kurulu)
AGRA	Alliance for a Green Revolution in Africa (Afrika'da Yeşil Devrim İttifakı)
BM	Birleşmiş Milletler
BMGF	Bill and Melinda Gates Foundation (Bill ve Melinda Gates Vakfı)
CIMMYT	International Maize and Wheat Improvement Center (Uluslararası Mısır ve Buğday Geliştirme Merkezi)
DSÖ	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
FF	Ford Foundation (Ford Vakfı)
GAVI	Global Alliance for Vaccines and Immunisation (Aşı ve Bağışıklama için Küresel İşbirliği)
KÖO	Kamu-Özel Ortaklığı
MIT	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (Massachusetts Institute of Technology)
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
PATH	Program for Appropriate Technology in Health (Sağlık Alanında Uygun Teknoloji Programı)
RF	Rockefeller Foundation (Rockefeller Vakfı)
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
UNOPS	United Nations Office for Project Services (Birleşmiş Milletler Proje Hizmetleri Ofisi)
USAID	United States Agency for International Aid (Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı)
USIS	United States Information Service (Amerikan Haberler Merkezi)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Gates Vakfının Harcamalarının Oransal Dağılımı (2000-2020).....	210
Şekil 2. Ürün Geliştirme Ortaklığı Modeli.....	230
Şekil 3. GAVI Ortaklığı.....	234

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Amerikan Vakıflarının Filantropik Tarihsel Uğrak Noktaları ve Devletin Yanıtları.....	30
Tablo 2. Türk Bursiyerlerin Temel Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı (1920-1980)	104
Tablo 3. Vakfın Sağlık ve Tıbbi Eğitim Alanında Türkiye'ye Yaptığı Yardımlar ve Bursiyer Sayısı (1952-1978)	117
Tablo 4. John Marshall'ın Günlükleri Çerçevesinde Türkiye Temasları (1948-1958)	124
Tablo 5. Beşeri ve Sosyal Bilimler Alanında Verilen Bağışlardan Örnekler (1945-1970)	127
Tablo 6. Tarım Alanında Yapılan Bağışlar ve Bursiyer Sayısı	133
Tablo 7. 1984-2010 Arası Rockefeller Vakfının Türkiye'deki Destekleri	136
Tablo 8. Ford Vakfının Programları ve Bileşenleri ile Bağış Miktarları (1952-1980)	199
Tablo 9. 1980 Sonrası Ford Vakfının Türkiye'deki Destekleri	202
Tablo 10. Gates Vakfı ile İlgili Özet Bilgiler (2020)	209
Tablo 11. Gates Vakfının Türkiye'deki Programları ve Bağış Miktarları	245

GİRİŞ

Bu kitap, 19. yüzyılın sonlarından itibaren başta sağlık, eğitim, tarım, beşeri ve sosyal bilimler olmak üzere birçok alanda yaşanan değişimi dünya ve Türkiye bağlamında Amerikan vakıflarının programları ile ilişkilendirerek farklı bir mercekten yeniden ele almaktadır. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde sıklıkla devlet iktidarının arkasına gizlenen filantropik vakıfların rolünü görünür kılarak; kökenleri, örgütsel karakteristikleri, çalışma biçimleri, faaliyetleri ve toplumsal kontrol veya değişim noktasında geliştirdikleri programların sonuçları analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Çok boyutlu bir kavram olan filantropi, *“kamu yararı sağlamayı amaçlayan düşünce, davranış ve gönüllü eylem biçimi”* olarak tanımlanabilir. Toplumsal sorunlara vicdani bir yanıt olarak ortaya çıkan filantropi kavramı uzun bir tarihsel geçmişe sahip olmakla birlikte, bu kitapta filantropinin sermayeleştirilmesine ve rasyonalizasyonuna yol açan 18. ve 19. yüzyıl modern hayırseverlik anlayışı başlangıç noktası olarak alınmıştır. Bu yüzyıllarda sermaye birikimine dayalı kapitalist zenginlik yeni bir filantropik düşünce biçimi yaratmıştır. *“Özel girişim”* ve *“kamusal hizmet”* kavramının vakıf kurumunda vücut bulduğu bu süreç; Andrew Carnegie, John D. Rockefeller, Henry Ford gibi sanayi liderlerinin öncülüğünde filantropinin bir bilim olarak organize edilmesi ve küreselleşmesi ile sonuçlanmıştır. Filantropik örgütler eliyle Standard Oil, U.S. Steel, Ford, Microsoft gibi küresel şirketlerin kendi ideallerini empoze etme yolu buldukları bu ortamda kapitalistlerin filantropiyi ‘özel çıkarlarını’ maskeleyecek şekilde genellikle ‘kamu yararı’ doğrultusunda kullandıkları görülmektedir. Nitekim filantropi, bilgi yaratma ve girişimcilik yoluyla Amerikan refahına önemli ölçüde katkı sağlayarak kapitalist ekonominin canlılığını sürdürmenin bir aracı olmuştur. Yaptıkları bağışlarla toplumda iyi bir imaj yaratmaya çalışan bu kişiler, kapitalizmin doğasına içkin çelişkileri gizleyerek, hayat kurtaran kahramanlar olarak tanıtılmışlardır. Örneğin 1914 Ludlow grevinde madencilere yönelik katliamdaki rolü nedeniyle kamuoyunun Rockefeller’e karşı öfkesi zirvedeyken, New York gazeteleri filantropik faaliyetlerinden dolayı ona alkış tutmaktaydı. Benzer şekilde Microsoft’un 1998’deki yasadışı uygulamaları nedeniyle suçlanan Bill Gates acımasız bir tekelci olarak kınanırken; 2000 yılında bir hayır vakfı kurduktan sonra cömert bir hayırsever olarak övgüler almıştır. Dolayısıyla verimli iş pratiklerinin ve yöntemlerinin vakıfların yönetiminde kullanılması, yeni ortaya çıkan toplumsal ve kültürel

sorunları iyileştirmek için vakıfların kendilerini düzenli olarak yeniden dönüştürebilmesine imkân sağlamıştır. Bu bağlamda, kapitalist krizlerin etkilerinin bertaraf edilmesi ve ABD'nin ekonomik, siyasi ve toplumsal istikrarının sağlanmasında girişimcilige ilave olarak, diğer temel bileşenin 'filantropi' olduğu ileri sürülebilir.

Vakıfların faaliyetleri, akademik literatürde genellikle spesifik bağışlar temelinde özerk hareket ettikleri varsayımıyla siyasi, ekonomik ve kültürel bağlamından kopuk bir biçimde ele alınmıştır. Kanımızca Vakıfların faaliyetleri, ABD'nin askeri, siyasi ve kültürel hegemonyası bağlamında ele alınmadıkça tam anlamıyla anlaşılabilir. Bu çalışma *puzzle* gibi resmin görünmeyen, eksik parçasını tamamlamayı amaçlayan bir çabanın ürünüdür. Bu bağlamda kapitalist elitlerin modern kapitalizmin meşrulaştırılması ve içselleştirilmesi için filantropi kisvesi ile üzerini örttüğü ve günümüzde bile alacakaranlıkta kalan faaliyetlerini ele almayı amaçlayan bir deneme niteliğindedir. Çalışmanın ayırt edici bir özelliği, bu güçlü kurumların yürüttükleri programların toplumsal, siyasi ve kültürel sonuçlarının sistematik ve eleştirel bir analizidir.

Vakıflar, toplumsal düzenin değişimi ve dönüşümüne kendilerini adadıklarından, er ya da geç her programları kaçınılmaz olarak yerel, ulusal ve uluslararası organların gündemine girmiştir. Bilhassa ideolojik yönelimleri ne olursa olsun ekonomik, siyasi ve hukuki sistemden kaygılanan Vakıflar, kamu politikası ile ilgilenmişlerdir. Genellikle de mevcut yapıda düşünsel, yönetsel ve örgütsel bir değişim ajanı işlevi görmüşlerdir. Bu bağlamda filantropik vakıflar; sağlık, eğitim, tarım, sosyal bilimler gibi alanlarda kamu politikalarının biçimlenmesinde ve kültürün üretiminde gözden kaçırılan aktörlerden biridir. Carnegie, Rockefeller, Ford ve Gates Vakfı gibi büyük vakıflar, sahip oldukları güç ve zenginlik nedeniyle gündem oluşturma, etkileme, harekete geçirme güçleri ile çok önemli kamu politikası aktörleri olmuşlardır. Özellikle sağlık ve eğitim sisteminin reformu, tarımın modernizasyonu, doğa ve sosyal bilimlerin gelişimi, nüfus artışının azaltılması, uluslararası ilişkilerin yönlendirilmesi, akademik bilgi üretilmesi ve araştırmaların biçimlendirilmesi gibi pek çok alanda önemli roller üstlenmişlerdir. Vakıfların Amerikan dış politikası, uluslararası güvenlik ve piyasaya dayalı ekonomik kalkınma alanındaki etkisi ise görüldüğünden çok daha fazlasıdır. Vakıflar; dış politikadan sağlığa, eğitimden tarıma, sosyal bilimlerden kültüre kadar birçok alanda yürüttükleri programlarla ABD'nin dünya liderliğine yükselmesinin adeta görünmez kahramanları olmuşlardır. Güçlü bir devlet ya da toplum olmanın gereklerini çok iyi analiz eden Vakıflar, uzun vadeli programları aracılığıyla hedefledikleri politikaları son derece titiz, sabırlı ve özenli çalışmayla yürütmüşlerdir. Rockefeller Vakfı bu değişim ve dönüşümü; danışmanları vasıtasıyla veya eğitim, bursiyerlik gibi finansal araçlarla (örneğin tıp alanında sağlık profesyonellerine burslar vererek) sağlarken; Gates Vakfı bu işlevi kamu-özel ortaklığı modeli ile yerine getirmiştir.

2000'li yılların başlarında kamusal refahı geliştirmek için şirketleri daha sorumlu olmaya teşvik eden yeni bir filantropik hareket ortaya çıkmıştır. Bill Gates'in "yaratıcı kapitalizm" fikri ile öncülük ettiği ve kapitalist sistemin neoliberalleşmesi ve finansallaşması ile desteklenen bu yeni hayırseverlik modeli "*filantrokapitalizm*" olarak kavramsallaştırılmıştır. Kavram yeni olmakla birlikte, paternalist bir yardım aracı olan filantropiye kapitalist unsurların eklenmesi yani yeni yatırım olanakları ve kaynak yaratmak için iş stratejilerinin hayata geçirilmesi fikri oldukça eskidir. Yeni olan şey, özellikle Gates Vakfının liderliğinde küresel yönetimde kamu-özel ortaklığı modelinin etkinliğinin muazzam boyutlara ulaşmış olmasıdır. Gates, insanlığın en büyük ilerlemelerinin keşiflerinde değil, o keşiflerin eşitsizliği azaltmada nasıl kullanıldığında saklı olduğunu ileri sürmüştür (Smith, 2017: 197). Bu bağlamda Gates, kapitalizmin temel insan haklarından olan sağlık ve eğitimde yarattığı eşitsizlikleri azaltmak için ironik bir biçimde teknik çözümler bulma arayışına girmiştir. Küresel ve kronik sorunların çözümüne yönelik uygun politika yanıtları ortaya koyabilmek için Gates; ulusal hükümetler, uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları, ilaç şirketleri ve diğer ulusötesi şirketlerle stratejik ortaklıklar kurmuştur. Bu kamu-özel ortaklığı modelinin arka planında ise iç içe geçmiş ve döngüsel olarak işleyen kapitalist ilişkiler bütünüünün yeniden üretilmesi yatmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, bu stratejik ortaklıklar aracılığıyla bir yandan kapitalist birikimin hızlandırılması ve pazar arayışı mümkün kılınırken, diğer yandan az gelişmiş devletlerin uluslararası ekonomik sistemle entegrasyonuna destek veren ulusal hükümetlerin güçlendirilmesine ve bu ülkelerdeki beşeri sermayenin/emeğin dönüşümüne destek sağlanmaktadır. İşte bu kitaptaki araştırma konularından biri de Vakıfların programları ve finansal kaynakları ile sözkonusu süreçte nasıl bir katalizör rol oynadıkları gerçeğine ışık tutmaktır.

Amerikan filantropisi ile ilgili dünya ölçeğinde oldukça zengin bir literatür var iken, Türkiye'de bu konuda yapılan çalışmalar belirli vakıflar ve faaliyetler düzeyindeki makalelerle sınırlı kalmıştır. Bu eksikliği gidermek üzere çalışmanın kuramsal, tarihsel boyutlarının oluşturulması ve olgusal düzeyde analizi için detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu kaynaklar yanında özellikle Rockefeller arşiv merkezi (<http://rockarch.org>) hem Rockefeller Vakfı hem de Ford Vakfı ile ilgili çok sayıda temel kaynağa (günlükler, yıllıklar, yazışmalar, notlar, toplantı tutanakları, proje dosyaları, burs alan kişiler hakkında bilgi gibi) sağladığı erişimle temel inceleme materyallerinden biri olmuştur. Aynı şekilde Amerikan Yabancı Misyonerler Komisyonu Kurulu (*The American Board of Commissioners for Foreign Missions -ABC FM*), Ford Vakfının resmî web sitesi (<https://www.fordfoundation.org/>), Cumhuriyet ve Osmanlı devlet arşivleri de çeşitli birincil kaynaklara erişimi mümkün kılmıştır. Bununla birlikte Gates Vakfı web sitesi (<https://www.gatesfoundation.org/>) sadece yıllık raporları, resmî mektupları, konuşmaları, bilgi formları ile çeşitli programlar hakkında halka açık bilgileri ve hibelerle ilgili temel verileri içerirken, dokü-

man analizine uygun bilgi ve belgelere yer vermemektedir. Programların, aktörlerin, hibelerin ve hibe alanların birçoğunun hala aktif olduğu dikkate alındığında; Gates Vakfının arşivlerini henüz halka açmamış olması, anlaşılabilir bir tutumdur. Bu da aslında Gates Vakfının analizlerinin çoğunun gazetecilik eksenli ve resmî belgeler arasında bilgi okumaya yönelik olmasına yol açmakta, hatta kamuoyundaki komplo teorilerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Nitekim son dönemlerde Covid-19 pandemisiyle yeniden sıkça tartışma konusu olan Gates Vakfının küresel sağlık politikaları üzerindeki etkisi, bu çalışmanın hem konusu hem de ana saiklerinden biridir.

Kitapta genel hatları ile olguların sunumunda tematik yöntem kullanılarak öne çıkan Vakıfların filantropik hedefleri çerçevesinde analizleri yapılmıştır. Birinci bölümde filantropinin anlamı ve misyonu, Vakıf kavramının gelişimi, Amerikan vakıflarının ortaya çıkışı ve tarihsel uğrak noktalarına bağlı olarak filantropi anlayışının değişimi, refah transferinin nedenleri ve sonuçları, filantropizm olgusunun doğuşu ve genel stratejisi üzerinde durulmaktadır. Böylece Vakıfların çeşitli alanlarda geliştirdikleri programların analiz edilebilmesi için tarihsel ve olgusal çerçeve oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu bölümü tamamlayıcı mahiyette Türkiye’de şirketlerin uluslararası sermayeye eklenme sürecinde ülkemizde modern filantropinin nasıl ortaya çıktığı ve geliştiği belli başlı aktörler üzerinden irdelenmektedir. İkinci bölümde, Rockefeller Vakfının faaliyetlerinin kökeni ve işleyişi, uluslararası hedefleri, örgütlenmesi tarihsel momentleri ile birlikte ayrıntılı olarak incelenmektedir. Daha sonra Vakfın halk sağlığı ve tıp bilimleri alanı başta olmak üzere programlarının olgusal görünümü ile Türkiye’ye yansımaları analiz edilmektedir. Üçüncü bölümde, Soğuk Savaş mücadelesi bağlamında Ford Vakfının hangi dinamiklerle ortaya çıktığı, yeniden yapılanması ile nasıl bir rol üstlendiği ve programları dünya ve Türkiye ölçeğinde ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde ise Gates Vakfının ‘yaratıcı kapitalizm’ bağlamında programları, çalışma sistematigi ve çıkar çatışmaları Vakfın temel stratejisi olan kamu-özel ortaklığı modeli ekseninde küresel düzeyde ve Türkiye özelinde çözümlenmeye çalışılmaktadır.

Öte yandan, Vakıfların faaliyet alanlarını ve etkilerini spesifik olarak en ince ayrıntısına kadar ele almak bu çalışmanın boyutlarını aştığından, Vakıfların ilişki ağları ile uluslararası düzlemde çok aktörlü yapısal ve bağlamsal çözümlere yeterli ölçüde değinilememiştir. İşin bu boyutu gelecek araştırmalar için ilham kaynağı olabilecek genişlikte ve derinlikte. Bu bağlamda temel amacımız; filantropi ve vakıflara yönelik ayrıntıya girmeyen, yüzeysel değinmelerin altını kısmen de olsa doldurabilmektir. Daha güzel bir deyişle Gülten Akın’ın “İlkyaz” adlı şiirinde dile getirdiği “Ah, kimselerin vakti yok / Durup, ince şeyleri anlamaya / Kalın fırçalarını kullanarak geçiyorlar” serzenişine kayıtsız kalmayarak literatüre, okuyuculara ve araştırmacılara katkı sağlayabilmektir.